European Standards of Journalistic, Advertising and PR Ethics (EJAPRE)
101176761-EJAPRE-ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH
Jean Monnet Actions: Module (2024-2027)

Міністерство освіти і науки України

Університет митної справи та фінансів

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЕТИКИ У ЖУРНАЛІСТИЦІ, РЕКЛАМІ ТА PR

МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
12 червня 2025 р.

Дніпро

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

УДК 17:070.1:659.1/.4 (4)

Організатор конференції: Університет митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Кодацька Н. О., Дрешпак В. М., Сенкевич Г. А., Трескін Д. О., Дерев'янко Т. П., Смирнова О. О.

Європейські стандарти етики у журналістиці, рекламі та PR : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. 147 с.

ISBN 978-966-328-248-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячено актуальним питанням дослідження та практичного впровадження європейських стандартів у сфері медіа, рекламних і PR-комунікацій. У ньому розглядаються ключові аспекти етичних і моральних принципів журналістської діяльності, аналізуються європейські стандарти етичних засад рекламної та PR-діяльності.

Приділено увагу динаміці відносин «журналіст – влада» у різних європейських країнах крізь призму етичних норм. Висвітлено практики вирішення етичних дилем і дотримання журналістських стандартів в умовах війни, що є особливо актуальним у сучасному світі.

Призначено для науковців, викладачів, фахівців-практиків, аспірантів і студентів.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ДРУКУЮТЬСЯ МЕТОДОМ ПРЯМОГО ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ, ПОДАНОГО АВТОРАМИ, ЯКІ НЕСУТЬ ПОВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЙОГО ФОРМУ І ЗМІСТ

ISBN 978-966-328-248-0

Co-funded by the European Union

© Колектив авторів, 2025
© Університет митної справи та фінансів, 2025

Бабенко В. С. Чутливий фотоконтент російсько-української війни у наративному просторі новітньої історичної пам'яті …… 121
Знанецька О. М., Цвєтаєва О. В. Етико-психологічні аспекти словосполучення «світова війна» …… 123
Кодацька Н. О. Етичні аспекти діяльності журналістів під час війни: європейські стандарти …….. 125
Петрова Я. І. Гендерна дезінформація як виклик для комунікаційників України, країн ЄС та НАТО ……... 127
Ривліна В. М. Європейські етико-правові інструменти забезпечення роботи журналістів в умовах воєнного стану ……. 129
Євлаш І. О. Журналістика в добу великої війни: фахові етичні та моральні принципи у сучасному українському контексті ……... 132
Авраменко І. А. Переосмислення чутливого медіаконтенту в умовах російсько-української війни: баланс між правдою та емпатією ……. 134
Улибін В. А. Етичні норми та принципи журналістської діяльності: дилеми у міжнародному та національному контекстах …….. 136
Алексіна О. О. Етичні стандарти журналістики під час війни: європейський досвід та український контекст …… 139
Біла О. В. Проблеми розслідувальної журналістики в ЄС та Україні у воєнний час: етичні аспекти ……. 142
Yurchenko Y. M. Compliance journalistic standards in times of war …… 145

журналістики: свідчень очевидців, візуальних метафор, реконструкцій – способів, що не травмують, але зберігають силу впливу.

Список використаних джерел:

1. Семенюта І. Журналістська етика під час війни. Як показати реальність у рамках стандартів. URL: https://detector.media/infospace/article/215507/2023-08-14-zhurnalistska-etyka-pid-chas-viyny-yak-pokazaty-realnist-u-ramkakh-standartiv/ (дата звернення: 20.05.2025).

2. Коваленко А. «Такі знімки відбирають суб'єктність»: відомих фотографів розкритикували за кадри постраждалих від атаки РФ. URL: https://life.pravda.com.ua/society/ukrajinci-rozkritikuvali-fotografiv-za-znimki-poranenih-voni-vidpovili-307702/ (дата звернення: 20.05.2025).

3. Журналістка Федченко поскаржилась на неетичну роботу фотографів під час поховання чоловіка-морпіха. URL: https://kyiv24.news/news/zhurnalistka-fedchenko-poskarzhylas-na-neetychnu-robotu-zhurnalistiv-pid-chas-pohovannya-cholovika-morpiha-shho-vidpoviv-fotograf (дата звернення: 20.05.2025).

4. Принципи роботи і цінності BBC. URL: https://www.bbc.com/ languageguides/uk/values/ (дата звернення: 20.05.2025).

5. Рекомендації Комісії з журналістської етики про висвітлення поховань українських військових. URL: https://cje.org.ua/statements/reporting-on-a-death/ (дата звернення: 20.05.2025).

6. Буняк В. КЖЕ опублікувала рекомендації для медіа щодо публікації фотографій людей, які загинули внаслідок російської агресії. URL: https://detector.media/infospace/article/232245/2024-09-17-kzhe-opublikuvala-rekomendatsii-dlya-media-shchodo-publikatsii-fotografiy-lyudey-yaki-zagynuly-vnaslidok-rosiyskoi-agresii/ (дата звернення: 20.05.2025).

7. Носальський І. Грузинська партія використала для реклами руйнування в Україні. У МЗС різко відреагували. URL: https://www.rbc.ua/rus/ news/ gruzinska-partiya-vikoristala-reklami-ruynuvannya-1727365031.html (дата звернення: 20.05.2025).

Улибін В. А., аспірант, викладач кафедри журналістики
та нових медіа факультету журналістики
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ЕТИЧНІ НОРМИ ТА ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДИЛЕМИ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ КОНТЕКСТАХ

Однією із найактуальніших проблем сучасної журналістики є дотримання етичних норм професійної журналістської діяльності Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах дії воєнного стану в Україні та веденням активних бойових дій на території держави. Ці події

спонукають журналістів до дотримання кодексу етики у процесі поширення інформації про події війни. Проте багато сучасних журналістів та медій часто нехтують етичними нормами та принципами у гонитві за кількістю переглядів матеріалів на сайтах, клікбейтністю.

У цьому контексті погоджуємось із думкою Світлани Петренко, яка вважає, що професійні журналістські принципи і стандарти, кодекси професійної етики, хоча й існують, проте не є настільки дієвими, щоб забезпечити правду в суспільному комунікаційному середовищі. Як показує практика журналістської діяльності, далеко не завжди вони дають позитивні результати, а останнім часом спонукають до серйозних сумнівів у їхній ефективності [3].

Також варто звернути увагу у цьому контексті на думку відомої корпорації BBC, чиї Editorial Guidelines часто використовуються як зразковий документ для розроблення власних редакційних та етичних політик інших видань. Медійна компанія наголошує, що однією з найбільш актуальних етичних проблем під час війни є баланс між правдивістю та безпекою. Журналісти часто наражаються на дилему: як надати суспільству правдиву інформацію, не нашкодивши військовим операціям або мирному населенню. Надмірна деталізація, наприклад, розкриття місця розташування військових частин або опис стратегічних дій, може бути використана ворогом на шкоду національній безпеці [6]. Цей досвід корисний і для українських медіа. Прикметно, що подібні принципи сповідують і низка інших європейських ЗМІ – зокрема, Deutsche Welle, Le Monde, TVN24 – де існують як редакційні етичні настанови, так і зовнішній контроль (прес-ради, спілки журналістів, омбудсмени).

На думку Іва Аньєса, журналістика полягає у збиранні, обробці та передачі інформації, яка має бути доступною для громадськості. У «Підручнику із журналістики» він звертає увагу, що робота журналіста складається із двох ключових етапів: збір інформації та її поширення [1]. На першому етапі роботи журналіста є важливим верифікація матеріалу та фактчекінг на другому етапі. Ці поняття часто ототожнюються медійниками або не завжди застосовуються в етапах роботи над матеріалом.

Взагалі, верифікація – це перевірка правдивості інформації перед її поширенням, тоді як фактчекінг – перевірка даних, публікація чи трансляція яких уже відбулася (постфактум) [3]. Верифікація убезпечує від поширення неправдивих даних та їхніх наслідків, фактчекінг дає підстави для спростування неправдивої інформації, тим самим – мінімізувати соціально-політичну й морально-психологічну шкоду, яку завдає брехня та маніпуляції. При цьому, повністю розділяти ці поняття не є коректним, оскільки у процесі верифікації – встановлення правди (правдивості) інформації перед її поширенням, у ході журналістського розслідування – використовується також фактчекінг як складник процесу верифікації (для перевірки оприлюднених раніше заяв, публічних тверджень на достовірність викладених у них фактів) [3].

Поряд із цим етичні стандарти, їхні норми та принципи вимагають поваги до приватного життя, збереження конфіденційності джерел, недопущення дискримінації за будь-якими ознаками та уникнення розпалювання ворожнечі. Так, у «Етичному кодексі Товариства професійних журналістів США» [4] наголошується на важливості ретельної перевірки джерел і їхньої відкритості. Також акцентується увага на безпеці осіб, про яких ідеться у матеріалах, та мінімізації можливих ризиків для них.

Попри це етичні кодекси часто не супроводжуються реальними механізмами контролю за їхнім виконання. В умовах дії воєнного стану в Україні та ведення активних бойових дій це часто призводить до зростання сенсаційності в медіа, коли журналісти зосереджуються на кількості переглядів, а не на репутації чи дотриманні стандартів [5]. Важливим інструментом у таких ситуаціях має стати саморегуляція у медіа і адекватна самоцензура, яка дає змогу визначати межі між тим, що варто публікувати, і тим, що може завдати шкоди.

Закон України «Про медіа», що набув чинності у 2023 році [2], встановлює чіткі рамки для контенту. Заборонено публікувати матеріали, які закликають до насильства, розпалюють ворожнечу чи заперечують українську державність. Також цей Закон містить положення про захист приватності, які стосуються публікацій із зображеннями загиблих або ідентифікації осіб, що перебували в полоні тощо.

«Журналістика під час війни – це не тільки про стандарти правди, балансу і незалежності. Це про відповідальність. І саме тому сьогодні важливо не лише декларувати етичні принципи, а – впроваджувати внутрішні редакційні механізми рішень. Європейський досвід – не у списках заборон, а у готовності кожного медіа казати собі: «Можливо, це правда. Але чи потрібно її публікувати саме зараз?»»

Отже, ефективне дотримання етичних принципів у журналістиці – це не лише справа особистої совісті чи редакційної культури. Це структурований підхід, який передбачає: чіткі стандарти, постійне навчання, відповідальність і взаємодію з аудиторією. Європейські практики показують, що етика – це не обмеження свободи слова, а її основа. Саме на цій основі формується довіра до медіа, яка в умовах війни стає ключовим ресурсом спротиву й виживання суспільства.

Список використаних джерел:

1. Аньєс І. Підручник із журналістики. Пишемо для газет / пер. з фр. А. Андрусяк ; наук. ред. А. Яковець. Київ: Києво-Могилянська академія. 2013. 544 с.

2. Про медіа: Закон України. Верховна рада України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text. Дата звернення: 17.05.2025.

3. Петренко С. І. Правда як соціальнокомунікаційна категорія журналістики. Дис. на здобуття ступеня д-ра філос. за спец. 061 Журналістика. Київ. 2020. 382 с.

4. США. Кодекс професійної етики Товариства професійних журналістів. Режим доступу: https://dyskurs.info/unit/ssha-kodeks-profesijnoyi-etyky-tovarystva-profesijnyh-zhurnalistiv-spj/. Дата звернення: 17.05.2025.

5. Тероризм та засоби масової інформації: резолюція конференції ЮНЕСКО від 02.05.2002 р. Маніла: ЮНЕСКО, 2003. Режим доступу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135256?posInSet=1&queryId=5c663bfa5102-4da8-90d6-1b3fbb894d07. Дата звернення: 17.05.2025.

6. BBC. Editorial Guidelines. Section 11: War, Terror and Emergencies – Introduction. Режим доступу: https://www.bbc.co.uk/ editorialguidelines/ guidelines/war-terror-emergencies. Дата звернення: 17.05.2025.

Алексіна О. О., студентка спеціальності «Журналістика»
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Воєнний конфлікт ставить перед журналістами надзвичайно складні етичні дилеми, де щоденно доводиться балансувати між суспільною потребою в оперативній інформації та критичною необхідністю не завдати шкоди окремим людям чи національній безпеці. Однією з ключових проблем є співвідношення швидкості подачі новин та ретельної перевірки фактів. В умовах інформаційного хаосу, характерного для воєнних дій, спокуса першим повідомити сенсаційну новину може призвести до поширення неточної або навіть сфабрикованої інформації з трагічними наслідками.

Питання висвітлення військових втрат та загибелі цивільних вимагає особливої делікатності. Публікація непідтверджених даних про загиблих військовослужбовців може завдати непоправної психологічної травми їхнім родинам, які ще не отримали офіційного повідомлення. У таких ситуаціях важливим є отримання згоди родичів на публікацію особистих даних та фотографій, а також уникнення надмірного драматизму та сенсаційності, що може порушувати гідність загиблих [1]. Комісія з журналістської етики постійно наголошує на дотриманні цих принципів, особливо в умовах активних бойових дій. Також актуальним є питання висвітлення діяльності Збройних Сил України. З одного боку, суспільство має право знати правду про перебіг бойових дій. З іншого – розголошення оперативної інформації, такої як місця дислокації, озброєння чи плани військових операцій, може становити загрозу національній безпеці та життю військових і цивільних. У таких випадках журналісти повинні